

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Laakso, Lauri; Hirvensalo, Mirja

Title: In memoriam: Risto Telama : ensimmäinen Suomessa väitellyt liikuntatieteiden tohtori

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © Liikuntatieteellinen seura 2023

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Laakso, L., & Hirvensalo, M. (2023). In memoriam: Risto Telama : ensimmäinen Suomessa väitellyt liikuntatieteiden tohtori. *Liikunta ja tiede*, 60(1), 10. https://www.lts.fi/media/liikuntatiede-lehden-artikkelit/1_2023/liikunta-tiede-lehti-1-2023-sivut-2-13.pdf

IN MEMORIAM: RISTO TELAMA

Ensimmäinen Suomessa väitellyt liikuntatieteiden tohtori

LIIKUNTAPEDAGOGIIKAN PROFESSORI

Risto Telama menehtyi 86-vuotiaana 14. marraskuuta 2022 Jyväskylässä. Telama oli merkittävä liikuntakasvatuksen tutkija ja Jyväskylän yliopiston liikunnanopettajakoulutuksen kehittäjä.

Risto Telama syntyi 1.8.1936 Johanneksessa Karjalankannaksella. Perhe muutti evakkona Lahteen, jossa Risto kävi koulunsa ja kirjoitti ylioppilaaksi Lahden lyseosta 1955. Monipuolinen liikuntaharrastus vei hänet opiskelemaan Helsingin yliopiston voimistelulaitokselle, ja opiskelutovereiden innoittamana hän aloitti myös psykologian opinnot Helsingin yliopistossa.

Telama valmistui voimistelunopettajaksi vuonna 1959 ja myöhemmin myös humanististen tieteiden kandidaatiksi. Hän työskenteli voimistelunopettajana Porin lyseossa vuodesta 1959 ja Helsingin Normaalilyseossa vuosina 1961–1965. Telamalle tarjoutui mahdollisuus siirtyä Jyväskylään Kasvatustieteiden tutkimuskeskukseen liikuntatutkijaksi 1965. Virallisesti työnantaja oli Kasvatustieteiden edistämis-seura, jonka jatkajaksi perustettiin vuonna 1970 Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö (LIKES). LIKES-tutkimuskeskuksen kanssa Telaman yhteistyö jatkuikin useiden vuosikymmenten ajan.

Hänen väitöskirjansa *Oppikoululaisten fyysinen aktiivisuus ja liikuntaharrastukset* valmistui 1972 ja hänestä tuli ensimmäinen Suomessa väitellyt liikuntatieteiden tohtori. Vuonna 1974 Telama nimitettiin liikuntapedagogiikan apulaisprofessoriksi ja 1981 professoriksi. Tässä virassa hän toimi eläkkeelle jäämiseensä saakka.

Telama teki mittavan kansainvälisen tieteellisen uran. Hän osallistui useisiin vertaileviin hankkeisiin Suomen edustajana. Lisäksi hän oli mukana Unescon ja Euroopan Neuvoston tutkimus- ja asiantuntijatehtävissä. Vuodesta 1975 lähtien hän toimi eri tehtävissä Association Internationale des Écoles Supérieures d'Éducation Physique -järjestössä, joka oli alun perin kansainvälinen liikuntakorkeakoulujen liitto. AIESEP kehittyi myöhemmin liikuntapedagogisen tutkimuksen merkittäväksi tiedeorganisaatioksi.

Kotimaassa Telama osallistui aktiivisesti Liikuntatieteellisen Seuran (LTS) toimintaan. Seuran hallitus kutsui hänet tuolloisen käytännön mukaisesti jäseneksi helmikuussa 1966. Jo ensimmäisillä Liikuntapoliittisilla neuvottelupäivillä 1967 Telama piti yhden pääalustuksista otsikolla *Liikuntakasvatuksesta suomalaisessa yhteiskunnassa*. Telama oli yksi 1980-luvulla järjestettyjen Joutsan lapsiliikuntaseminaarin

Kuva: LTS:n arkisto

kantavista voimista. Vuosina 1985–1991 hän toimi Liikunta ja tiede -lehden päätoimittajana. Telaman kaudella yleistajuisien tekstien määrä lisääntyi lehdessä. Hän kuului myös Scandinavian Journal of Sport Sciences -lehden toimituskuntaan 1980- ja 1990-luvuilla. Telama oli LTS:n kunniajäsen.

Telaman tutkimusaiheet käsittelivät monipuolisesti liikuntakäyttäytymisen eri osa-alueita. Hän toimi fyysisen aktiivisuuden ja liikunnan asiantuntijana monitieteisessä METELI-tutkimuksessa,

terveystieteellisessä Nuorten terveystapatutkimuksessa ja lääketieteellisessä Lasten ja nuorten sepelvaltimotaudin riskitutkimuksessa (Lasери -tutkimus 1980-). Laseri-tutkimuksen artikkelit liikuntaharrastuksen pysyvyydestä kiinnostivat kansainvälistä tutkijamaailmaa ja yltyivät hyvin korkeisiin viittausmääriin. Projektissa selvitettiin myös ensimmäistä kertaa samojen yli 2 000 hengen fyysistä aktiivisuutta objektiivisten mittausmenetelmien avulla vuosina 2007, 2011 ja 2018–19. Risto Telama oli viime vuosiin asti aktiivisesti mukana tutkimusryhmän toiminnassa.

Telama johti henkilökohtaisesti moniosaista Koululiikunnan sisältötutkimusta sekä Nuorten urheilijoiden sosiaali-eettistä kehitystä käsitellyttä tutkimushanketta ja oli keskeisessä roolissa Väestön liikuntakäyttäytymis -tutkimuksessa, jossa ensimmäistä kertaa saatiin koko väestöä edustavalla näytteellä monipuolinen kuva suomalaisten liikuntaharrastuksista. Koululiikunnan sisältötutkimus käsiteli opettajien ja oppilaiden toimintaa, liikuntatuntien tavoitteita ja sisältöjä sekä koululaisten fyysistä aktiivisuutta ja kuntoa. Näin tutkimus antoi tulevien liikunnanopettajien koulutukseen käytännönläheistä tietoa koulujen arjesta.

Risto Telama ohjasi monen opiskelijasukupolven opin- näytetöitä ja lukuisia väitöskirjoja. Lisäksi hän toimi useaan otteeseen Liikuntakasvatuksen laitoksen johtajana ja myös tiedekunnan dekaanina. Kaikissa tehtävissään Telama osoit- tautui demokraattiseksi, humaniksi ja huumorintajuiseksi esimieheksi, opettajaksi ja työtoveriksi, joka halusi tasapuolisesti kuunnella myös opiskelijoiden mielipiteitä.

Risto Telamaa jäivät kaipaamaan vaimo Tuula ja pojat perheineen sekä lukuisat ystävät ja työtoverit.

LAURI LAAKSO

liikuntapedagogiikan apulaisprofessori ja professori 1985–2011

MIRJA HIRVENSALO

liikuntapedagogiikan professori 2011–2020